

**İşkenceye ve Diğer Zalimce,
İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı
Muamele
ve Cezaya Karşı Sözleşme**

Dağıtım
GENEL

CAT/C/GC/2
24 Ocak
2008

Orjinal:
İNGİLİZCE

İŞKENCEYE KARŞI KOMİTE

**İşkenceye ve Diğer Zalimce, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele ve
Cezaya Karşı Sözleşme**

GENEL GÖRÜŞ No. 2*

2'inci maddenin taraf devletlerce uygulanması

1. Bu Genel Görüş, 2'inci maddenin üç bölümünü ele almaktadır ve bu bölümlerden her biri Sözleşme'nin işkenceye getirdiği mutlak yasağı destekleyen, birbiriyle ilişkili ve öze ilişkin ilkeleri belirlemektedir. İşkenceye Karşı Sözleşme'nin benimsenmesinden bu yana, bu yasağın mutlak ve istisna tanımaz özelliği uluslararası hukukta kabul görmüştür. Madde 2'deki hükümler işkenceye karşı bu zorlayıcı (*jus cogens*) normu pekiştirmekte ve Komite'nin işkenceye karşı etkili önlemleri yaşama geçirme yetkisinin temelini oluşturmaktadır. Bu önlemler arasında, bunlarla sınırlı kalmamak kaydıyla, ortaya çıkabilecek tehditler, konular ve uygulamalara karşılık olarak 3'ten 16'ya kadar olan maddelerde yer alan önlemler de bulunmaktadır.

2. 2'inci maddenin 1'inci paragrafı, taraf Devletlerden her birine, sonuç olarak işkencenin önlenmesinde etkili olacak şekilde, işkence yasağını yasal, idari, yargısal ve diğer eylemlerle pekiştirecek girişimlerde bulunma yükümlülüğü getirmektedir. Herhangi bir işkence fiilinin önlenmesine veya cezalandırılmasına yönelik bu önlemlerin gerçekten alınmasını sağlamak amacıyla Sözleşme, daha sonraki maddelerinde taraf Devletlere belirli yükümlülükler getirmektedir.

3. 2'inci maddede belirtilen işkenceyi önleme yükümlülüğü geniş kapsamlıdır. 16'ncı madde çerçevesinde işkencenin, diğer zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaların (bundan böyle "kötü muamele") önlenmesine ilişkin yükümlülükler birbirinden ayrılamaz, karşılıklı bağımlıdır ve ilişkilidir. Kötü muamelenin önlenmesi yükümlülüğü, pratikte, işkencenin önlenmesi yükümlülüğüyle örtüşür ve bununla büyük ölçüde uyusur. Kötü muameleyi önleyecek yolları tanımlayan 16'ncı madde, "özellikle", 10'dan 13'e kadar olan maddelerde özetlenen önlemleri vurgulamakla birlikte, örneğin Komite'nin 14'üncü maddede yer alan tazminat konusundaki açıklamasında olduğu gibi, etkili bir önlemeyi bu maddelerle sınırlamamaktadır. Pratikte, kötü

* **İHOP'un notu:** Bu genel yorumun gayri resmi çevirisi İnsan Hakları Ortak Platformu tarafından yapılmıştır.

muamele ile işkence arasındaki tanımsal eşik çoğu kez net değildir. Yaşananlar, kötü muameleyle yol açan koşulların çoğu kez işkencenin de önünü açtığını, dolayısıyla işkenceye karşı önlemlerin kötü muameleyle karşı da uygulanması gerektiğini göstermektedir. Bu durumda Komite, kötü muamelenin yasaklanmasını da Sözleşme çerçevesinde istisna kabul etmez saymakta, kötü muameleyle karşı önlemlerin de etkili ve istisna tanımaz olması gerektiğini savunmaktadır.

4. Taraf Devletlerin, işkencenin ve kötü muamelenin tamamen ortadan kaldırılması önündeki hukuksal veya diğer engelleri giderme, bu tür uygulamaları ve tekrarlarını önlemek üzere etkili pozitif önlemler alma yükümlülükleri vardır. Taraf Devletler ayrıca, tekil iletiler ışığında Komite tarafından benimsenen sonuç gözlemlerine ve görüşlerine uygun olarak, iç hukuk düzenlemelerini ve uygulamalarını Sözleşme hükümleri doğrultusunda sürekli incelemek ve düzeltmek zorundadırlar. Herhangi bir taraf Devletçe benimsenen önlemlerin işkence fiillerini ortadan kaldırmada yetersiz kalması durumunda, Sözleşme uyarınca bu önlemlerin gözden geçirilmesi ve/veya yeni ve daha etkili önlemlerin alınması gerekir. Benzer biçimde, Komite'nin etkili önlemlerin neler olabileceğine ilişkin anlayışı ve bu yöndeki tavsiyeleri de, ne yazık ki işkence ve kötü muamele yöntemleri de böyle bir süreç içinde geliştiğinden, sürekli bir oluşum ve değişim süreci içindedir.

II. Mutlak yasak

5. 2'inci maddenin 2'inci paragrafına göre işkence yasağının mutlak ve istisna tanımaz olması gerekir. Bu bölümde vurgulandığı gibi, herhangi bir taraf Devlet, kendi egemenlik alanı içindeki herhangi bir işkence olayını olağanüstü koşullar gerekçesiyle haklı gösteremez. Komite, savaş durumunun veya böyle bir tehdidin, iç siyasetteki istikrarsızlığın veya kamu düzeniyle ilgili olağanüstü herhangi bir durumun bu bağlamda gerekçe veya mazeret olarak ileri sürülemediğini belirlemiştir. Terörist eylem tehdidi, şiddet içeren suçlarla birlikte uluslararası nitelik taşıyan taşımanın silahlı çatışmalar da bu kapsamda yer almaktadır. Komite, Devletlerin bu tür veya başka durumlarda işkenceyi ve kötü muameleyi kamu düzenini koruma veya olağanüstü durumlardan kaçınma adına gerekçelendirme yönündeki çabalarından derin kaygı duymaktadır ve bu yöndeki gerekçeleri reddetmektedir. Komite, benzer biçimde, mutlak yasağı ihlal eder mahiyetteki dinsel veya geleneksel gerekçeleri de reddetmektedir. Komite'ye göre, işkence veya kötü muamele fiillerini gerçekleştirenlerin gecikmeksizin ve adil biçimde kovuşturulmalarını ve cezalandırılmalarını engelleyen veya bu yönde bir isteksizliği gösteren genel af ve benzeri diğer uygulamalar da istisna tanımama ilkesinin ihlali anlamına gelmektedir.

6. Komite, Sözleşme'ye taraf tüm Devletlere, Sözleşme'yi onaylayarak üstlendikleri yükümlülüklerin istisna tanımaz içeriğini anımsatmak ister. 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından Komite, 2'inci maddedeki ("istisnai herhangi bir durum işkence gerekçesi olarak ileri sürülemez"), 15'inci maddedeki (işkence yapana karşı olanlar dışında, işkenceyle alınan itirafların kanıt sayılamayacağı) ve 16'ıncı maddedeki (zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezanın yasaklanması) yükümlülüklerin, "her durum ve koşulda gözetilmesi gereken" üç hüküm olduğunu belirlemiştir.¹ Komite, gerek işkence gerekse kötü muamele durumlarında uygulanması bakımından 3'ten 15'e kadar olan maddeleri de benzer biçimde bağlayıcı saymaktadır. Komite, Sözleşme'nin amacı ve maksadı ile uyumlu olmaları durumunda, taraf Devletlerin bu yükümlülükleri yerine getirmeye yönelik önlemleri kendilerinin belirleyebileceklerini kabul etmektedir.

¹ 22 Kasım 2001 tarihinde Komite 11 Eylül olayları ile ilgili olup Sözleşme'ye taraf her Devlete gönderilen bir açıklamayı benimsemiştir. (A/57/44, paragraflar 17-18).

7. Komite, istisna tanımazlık ilkesi çerçevesinde “kendi egemenlik alanı içindeki herhangi bir bölgede” ifadesini herhangi bir bölge veya tesis şeklinde yorumlamakta, dolayısıyla taraf Devletin fiilen veya hukuken kontrolü altında bulunan, oranın yurttaşı olsun olmasın herkesin ayırım gözetmeksizin korunmasında ilke olarak gözetilmesi gerektiğini düşünmektedir. Komite ayrıca Devletin işkenceyi önleme yükümlülüğünün, hukuken veya fiilen Devlet adına, Devletle bağlantılı olarak veya Devletin iradesiyle hareket eden herkese uygulanabilirliğini vurgulamaktadır. Taraf Devletlerden her birinin kendi resmi görevlilerini ve kendi adına hareket edenleri yakından izlemesi, diğerlerinin yanı sıra anti terör önlemleri çerçevesinde ortaya çıkan kötü muamele veya işkence olaylarını belirleyerek Komite’ye bildirmesi; gerek doğrudan faillerin gerekse tahrik, onay veya göz yumma yoluyla bu tür durumlara meydan veren komite zincirindeki görevlilerin hukuksal sorumluluklarına özel önem vererek gelecekteki işkence veya kötü muamele olaylarını araştırmak, cezalandırmak ve önlemek üzere önlemler alması ivedi bir zorunluluktur.

III. İşkenceyi önlemek üzere etkili önlemler alma yükümlülüğünün içeriği

8. Taraf Devletler işkence fiilini kendi ceza hukukları çerçevesinde cezalandırılabilir bir suç haline getirmeli, burada, en azından, Sözleşme’nin 1’inci maddesinde tanımlanan içeriğiyle işkence fiilini ve 4’üncü maddenin gerektirdiklerini dikkate almalıdırlar.

9. Sözleşme’de yer alan tanım ile iç hukukta yer alan tanım arasındaki farklılıklar, işkence suçunun dokunulmaz kalması bakımından fiili veya potansiyel boşluklar yaratmaktadır. Kimi durumlarda ise, benzer bir dil kullanılmış olmasına karşın, bu dilden çıkan anlam iç hukukta veya yargıda farklı yorumlanabilmektedir. Bu nedenle Komite taraf Devletlerin her birine, devletin bu alandaki yükümlülüklerinin tanımlanması açısından Hükümetin tüm birimlerinin Sözleşme’de yer alan tanıma sadık kalmalarını sağlama çağrısında bulunmaktadır. Bu arada Komite, daha geniş kapsamlı iç hukuk tanımlamalarının, en azından Sözleşme’de yer alan standartları içerdikleri ve bu doğrultuda uygulandıkları sürece bu Sözleşme’nin amaç ve maksadını daha ileriye taşıdığını kabul etmektedir. Komite, 1’inci maddede belirtilen niyet ve amaç öğelerinin faillerin güdülerine ilişkin sübjektif araştırmaları öngörmediğini, verili koşullar ışığında objektif değerlendirmeler yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Doğrudan fail durumunda olanların yanı sıra, kumanda zinciri içinde yer alan diğerlerinin sorumluluklarının da araştırılarak belirlenmesi önem taşımaktadır.

10. Komite, taraf Devletlerin çoğunun belirli tutum ve davranışları kendi ceza yasalarında kötü muamele olarak belirlediğini veya tanımladığını saptamaktadır. İşkenceyle karşılaştırıldığında kötü muamele, verdiği acının ve eziyetin derecesi bakımından farklılık gösterebilir ve kabul edilemeyecek maksatlara ilişkin özel kanıt gerektirmez. Komite, işkence öğelerinin de mevcut olduğu durumlarda belirli bir davranışın salt kötü muamele kapsamında kovuşturulmasının Sözleşme’nin ihlali anlamına geleceğini vurgular.

11. Komite, işkence suçunu sıradan saldırı veya diğer suçlardan ayrı tanımlayarak taraf Devletlerin Sözleşme’nin işkenceyi ve kötü muameleyi önleme genel amacını doğrudan gözetip bu amaca yöneceklerini düşünmektedir. Bu suçun adlandırılması ve tanımlanması, Sözleşme’nin amaçlarına, başka hususların yanı sıra, failler, mağdurlar ve kamuoyu dâhil olmak üzere herkesi işkence suçunun özel ağırlığı konusunda duyarlı kılarak hizmet etmiş olacaktır. Bu suçun kodlanması aynı zamanda (a) suçun ağırlığını dikkate alan uygun bir cezaya duyulan gereksinimin altını çizecek, (b) yasaklamanın kendisinin caydırıcı etkisini güçlendirecek, (c) sorumlu mevkilerdeki kişilerin özel işkence suçlarını izlemelerini sağlayacak ve (d) kamuyu, Devletin bu alandaki girişimlerini veya Sözleşme’nin ihlali anlamına gelen hareketsizliğini izlemek, gerektiğinde belirli durumları sorgulamak açısından güçlü ve yetkili kılacaktır.

12. Komite, taraf Devletlerden birbiri ardına gelen raporları değerlendirerek, kişisel iletileri inceleyerek ve gelişmeleri izleyerek, etkili önlemlere ilişkin anlayışını ulaştığı sonuç gözlemlerinde

ortaya koymuştur ve bu anlayışın ön plandaki öğeleri burada yer almaktadır. Gerek 2'inci maddenin uygulanmasına ilişkin genel ilkeler, gerekse Sözleşme'nin belirli maddelerini temel alan gelişmeler açısından, Komite, taraf Devletlerden her birinin işkence ve kötü muamele fiillerine karşı gerekli önlemleri hızla ve etkili biçimde uygulama yeteneğini güçlendirmeye, böylece taraf Devletlerin hukukunu ve uygulamalarını Sözleşme ile tam uyumlu hale getirmeye yönelik belirli girişimler tavsiye etmiştir.

13. Kimi temel güvenceler, özgürlüklerinden yoksun kalmış bütün kişiler için geçerlidir. Bu güvencelerden bir kısmı Sözleşme'de de yer almaktadır ve Komite bu güvenceleri benimsemeleri için taraf Devletlere ısrarla çağrıda bulunmaktadır. Komite'nin etkili önlemlere ilişkin tavsiyeleri halen mevcut durumu netleştirmeyi amaçlamaktadır ve tüm konuları ele almamaktadır. Söz konusu güvenceler arasında, diğerlerinin yanı sıra şunlar da yer almaktadır: Tutuklu kişilerin resmi kayıtlarının tutulması; tutukluların hakları konusunda bilgilendirilmeleri hakkı; gecikmeksizin bağımsız hukuk yardımı alma hakkı; bağımsız tıbbi yardım ve yakınlarıyla görüşme hakkı; gözaltı ve tutukluluk mahallerinin denetlenmesi ve incelenmesi için tarafsız mekanizmalara duyulan ihtiyaç; işkence ve kötü muamele riski altında bulunan tutuklulara ve diğer kişilere şikâyetlerinin gecikmeksizin ve tarafsız biçimde incelenmesi, haklarını savunma, durumlarını ve maruz kaldıkları muameleyi hukuksal açıdan sorgulama olanağı sağlayacak yargısal ve diğer yolların varlığı.

14. Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden bu yana deneyimler, Komite'nin işkence yasağının kapsamına ve mahiyetine, işkence yöntemlerine, işkencenin hangi bağlamda ve sonuçlarla ortaya çıktığına ve farklı koşullarda işkencenin önlenmesine yönelik olup halen geliştirilmekte olan etkili önlemlere ilişkin anlayışını daha da geliştirmiştir. Örneğin komite özel yaşamın gizliliği açısından aynı cinsten gözetim görevlilerinin bulunmasının önemini vurgulamıştır. Önlemeye yönelik yeni yöntemler (örneğin tüm sorgulamaların video kaydına alınması, 1992 İstanbul Protokolü² gibi araştırma usullerinden yararlanılması veya kamuoyunun eğitime veya küçük yaştakilerin korunmasına yönelik yeni yaklaşımlar) ortaya çıkarıldıkça, denendikçe ve başarılı bulundukça, 2'inci madde de geri kalan maddelerden yararlanılmasını, işkencenin önlenmesi için gerekli önlemlerin kapsamının genişletilmesini mümkün kılacaktır.

IV. Devletin yükümlülük ve sorumluluklarının kapsamı

15. Sözleşme, kişilere değil taraf Devletlere yükümlülükler getirmektedir. Devletler, kendi görevlilerinin ve diğerlerinin fiilleri ve ihmalleri nedeniyle uluslararası sorumluluk taşımaktadır. Burada Devletin kendi görevlileri ve diğerlerinden kastedilen, devletin görevlileri, özel yüklenicileri, resmi yetkili olarak veya devlet adına hareket edenler, yönlendirmesi veya denetimi altında veya yasal çerçevede Devletle bağlantılı işler yapanlardır. Dolayısıyla, taraf Devletlerden her biri, gözetim ve denetim uygulamaları olan örneğin cezaevleri, hastaneler, okullar; çocuklara, yaşlılara, zihinsel sorunlulara veya engellilere bakım veren kurumlar, askerlik hizmeti ve diğer kurumlarda, ayrıca Devletin müdahale edememe durumunun kişisel zarar tehlikesini ortaya çıkardığı ve güçlendirdiği tüm koşullarda işkence ve kötü muameleyi yasaklamalı, bu tür durumları önlemeli ve ortaya çıkan durumları tazmin etmelidir. Bununla birlikte Sözleşme, uluslararası adet hukuku ve diğer anlaşmalar çerçevesinde Devletlerin veya kişilerin işkenceye ve kötü muameleye göz yumma açısından taşıdıkları uluslararası sorumluluğa sınırlama getirmez.

16. 2'inci maddenin 1'inci paragrafı, taraf Devletlerden her birinin, yalnızca kendi egemenlik alanında değil "kendi yargı alanına dâhil" yerlerde de işkence fiillerinin önlenmesi için etkili önlemler

² *İşkencenin ve Diğer Zalimce, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele ve Cezaların Etkili Biçimde Araştırılması ve Belgelenmesi Elkitabı.*

almasını öngörmektedir. Komite'ye göre "herhangi bir bölge", taraf Devletin uluslararası hukuk çerçevesinde doğrudan veya dolaylı, tümüyle veya kısmen, hukuken veya fiilen etkili kontrolü olan bölgedir. 2'inde maddedeki "herhangi bir bölge" atfı, 5, 11, 12, 13 ve 16'ıncı maddelerde olduğu gibi, taraf Devlete bağlı herhangi bir gemide veya uçakta vuku bulan yasaklanmış fiillerle birlikte ve aynı zamanda askeri işgal, barış gücü operasyonları sırasında, elçilik, askeri üs, tutukevleri veya bir Devletin fiili veya gerçek kontrol altında tuttuğu diğer yerlerdeki yasaklanmış fiilleri de kapsamaktadır. Komite, bu yorumun 5'inci paragrafın 1(b) paragrafını pekiştirdiği görüşündedir. Buradaki hükme göre taraf Devlet "suç isnat edilen kişi kendi yurttaşı ise" kendi yargı hakkını kullanacak önlemler almak durumundadır. Komite'nin görüşüne göre 2'inci maddedeki "bölgenin" kapsamına, bir taraf Devletin tutuklu durumdaki kişiler üzerinde doğrudan veya dolaylı, fiili veya hukuki denetiminin bulunduğu durumlar da girmektedir.

17. Komite'ye göre taraf Devletler, resmi görevlilerin ve resmi sıfatla hareket eden diğer kişilerin Sözleşme'de tanımlandığı şekliyle işkenceye doğrudan başvurularını, tahrik ve teşvik etmelerini, bu tür olaylara göz yummalarını veya bu fiillere başka şekillerde karışmalarını ve ortaklık etmelerini önleyecek etkili önlemler almak durumundadırlar. Dolayısıyla, taraf Devletler söz konusu yetkililerin veya yasalar çerçevesinde resmi görev ifa edenlerin işkence fiillerine onay vermelerini veya bu tür olaylara göz yummalarını önleyecek etkili önlemler almalıdırlar. Komite, bu yükümlülüklerini yerine getirmemeleri halinde taraf Devletlerin Sözleşme'yi ihlal etmiş olacakları sonucuna varmıştır. Örneğin, insanların gözaltında veya tutuklu olarak bulunduruldukları yerlerin özel mülkiyet veya yönetim altında buldukları durumlarda Komite, buralardaki personeli Devletin işlevlerini yerine getiren resmi görevliler sayar ve Devlet görevlilerinin işkenceyi ve kötü muameleyi önlemek üzere izleme yapma ve tüm etkili önlemleri alma yükümlülüğü açısından böyle durumlara istisna tanımaz.

18. Komite, bir hususu açıklığa kavuşturmuştur: Devletin resmi görevlilerinin veya yasalar çerçevesinde resmi görev ifa edenlerin, Devlet dışı görevliler veya özel kişiler tarafından gerçekleştirilen işkence veya kötü muamele fiillerini bilmeleri veya makul gerekçelerle bu tür fiillerin gerçekleştiğine inanmaları, buna karşılık söz konusu Devlet dışı görevlileri veya özel kişileri Sözleşme uyarınca durdurma, soruşturma, kovuşturma ve cezalandırma açısından gerekli özeni göstermemeleri durumunda, sorumluluk Devlete aittir ve Devlet görevlilerinin bu tür kabul edilemez fiillere onay verdikleri veya göz yumdukları için Sözleşme'ye göre suçlu, suç ortağı veya başka biçimlerde sorumlu sayılmaları gerekir. Devletin, işkenceyi önlemede, cezalandırmada ve mağdurları tazmin etmede üzerine düşeni yapmaması, Devlet dışı kişilerin Sözleşme'ye aykırı fiilleri dokunulmaz konumda gerçekleştirmelerine cevaz verdiği için, Devletin kayıtsızlığı veya hareketsizliği bir tür teşvik ve/veya fiili izin anlamına gelir. Komite bu ilkeyi, örneğin tecavüz, aile içi şiddet, kadınlarda genital mutilasyon ve insan kaçakçılığı gibi cinsiyet temelli şiddeti önlemede ve mağdurları korumada taraf Devletlerin başarısızlığı karşısında uygulamıştır.

19. Ayrıca, bir kişinin, işkenceye veya kötü muameleye karışmış veya bu konularda yeterli güvenceleri almamış olduğu bilinen bir kişinin veya kurumun gözetimine veya denetimine sevk edilmesi halinde, 2'inci maddenin 1'inci paragrafına göre Devletin işkenceyi önlemek üzere etkili önlemler alma yükümlülüğüne aykırı olarak böyle bir sevk işlemi için verilen emirden, izinden veya bu işleme katılmaktan dolayı Devlet sorumlu tutulur ve Devletin resmi görevlileri de aynı işlemde dolayı cezaya tabidir. Komite, 2'inci ve 3'üncü maddelerde öngörülen hukuki işlemlere başvurulmaksızın Devletlerin kişileri bu tür yerlere sevk etmelerine ilişkin kaygılarını dile getirmiştir.

V. Ayrımcılık veya marjinalleşme nedeniyle güç durumdaki kişilerin ve grupların korunması

20. Ayrımcı gözetmeme ilkesi insan haklarının korunmasında temel ve genel bir ilkedir ve Sözleşme'nin yorumu ve uygulanmasında da kilit önemdedir. Ayrımcı gözetmeme, Sözleşme'nin 1'inci maddesinin 1'inci paragrafında, işkencenin kendisinin tanımında yer almaktadır. Burada, belirli fiillerin "hangi türde olursa olsun ayrımcılık temelinde" gerçekleştirilmesi açık biçimde

yasaklanmaktadır. Komite, zihinsel veya fiziksel şiddet veya suiistimalin ayrımcılık temelinde uygulanmasının bir fiilin işkence oluşturup oluşturmadığının belirlenmesinde önemli bir etken olduğunu vurgulamaktadır.

21. Özellikle işkence riski altında bulunan belirli azınlık veya marjinal konumdaki kişilerin ve nüfus kesimlerinin korunması, işkencenin veya kötü muamelenin önlenmesi yükümlülüğünün bir parçasıdır. Taraf Devletler, Sözleşme'nin getirdiği yükümlülükler söz konusu olduğunda, ırk, renk, etnik köken, yaş, dinsel inanç veya bağlanma, siyasal veya başka fikirler, vatandaşlık veya toplumsal köken, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet değiştirme, zihinsel veya başka tür engellilik, sağlık durumu, ekonomik veya yerlilikle ilgili durum, siyasal veya terörist eylemlerle suçlananlar, iltica talebinde bulunanlar, sığınmacılar veya uluslararası koruma altında bulunanlar veya başka durumlarda olanlar olmak üzere kişinin hangi nedenle gözaltına alındığı gibi etmenler dikkate alınmaksızın yasaların herkese uygulanmasını sağlamak durumundadır. Dolayısıyla taraf Devletler, işkence riskini özellikle taşıyan grupların üyelerinin korunmasını, bu kişilere yönelik her tür şiddet ve suiistimal fiillerini eksiksiz kovuşturup cezalandırarak sağlamalı, yukarıda sıralananlar dâhil, ancak bunlarla sınırlı kalmayan önleyici ve koruyucu diğer önlemleri uygulamaya koymalıdır.

22. Devletler tarafından sunulan raporlar çoğu kez Sözleşme'nin kadınlarla ilgili olarak uygulanması konusunda somut ve yeterli bilgi içermemektedir. Komite, toplumsal cinsiyetin temel bir etmen olduğunu vurgular. Kadın olmak, kişinin örneğin ırk, vatandaşlık, din, cinsel yönelim, yaş, göçmen statüsü gibi diğer tanımlayıcı özellikleri veya statüsüyle kesişir, böylece kadınların ve kızların işkence veya kötü muameleye maruz kalma, böyle bir risk altında olma biçimlerini ve bunların sonuçlarını belirler. Kadınların risk altında olacakları koşullar arasında özgürlükten yoksul bırakılma, özellikle doğumla ilgili kararları da içeren tıbbi tedavi ile birlikte topluluklardaki ve ailelerdeki kişilerden kaynaklanan şiddet de yer almaktadır. Erkekler de, örneğin tecavüz, cinsel şiddet ve suiistimal gibi kimi cinsiyetçi Sözleşme ihlallerine maruz kalmaktadır. Hem erkekler ve kadınlar, hem de erkek ve kız çocuklar, toplumsal olarak belirlenmiş toplumsal cinsiyet rollerine uymamaları veya durumlarının böyle görülmesi nedeniyle Sözleşme ihlallerine maruz kalabilmektedir. Taraf Devletlerin, bu tür durumları belirleyerek önlemeye ve cezalandırmaya yönelik önlemlerine raporlarında yer vermeleri istenmektedir.

23. Dolayısıyla, sürekli değerlendirme etkili önlemlerin vazgeçilmez önem taşıyan bir bileşenidir. Komite, Sözleşme'nin uygulanmasını yeterince değerlendirebilme açısından, raporlarında yaşa, cinsiyete ve diğer temel özelliklere göre ayrıştırılmış verilere yer vermeleri için taraf Devletlere ısrarlı tavsiyelerde bulunmuştur. Ayrıştırılmış veriler, taraf Devletlerin ve Komite'nin aksi durumda fark edilmeyecek ve ele alınamayabilecek ayrımcı muameleleri belirlemesine, bunları karşılaştırmasına ve giderici adımlar atmasına olanak sağlar. Taraf Devletlerden, işkencenin ve kötü muamelenin ortaya çıkış sıklığını ve böyle durumların önlenmesini etkileyen faktörleri mümkün olduğunca tanımlamaları talep edilmektedir. Bu arada, bunların büründüğü genel ve özel biçimler de dikkate alınarak, nüfus içindeki örneğin azınlıklar, işkence mağdurları, çocuklar ve kadınlar gibi özel kesimlere yönelik şiddet veya kötü muamelenin önlenmesinde karşılaşılan güçlükler de anlatılmalıdır.

24. İstihdamda ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve işkencenin veya kötü muamelenin ortaya çıkma olasılığı bulunan ortam ve koşullarda sürekli duyarlılaştırma eğitimleri verilmesi de bu tür ihlallerin önlenmesi ve kadınlara ve azınlıklara yönelik bir saygı kültürünün oluşturulması açısından temel önemdedir. Devletler, gerek Devlet kurumlarında tıp, eğitim, cezaevi/tutukevi, yasa uygulama, yargı ve hukuk gibi alanlarda gerekse özel sektörde azınlık gruplara mensup kişileri ve kadınları çalıştırmaya özendirilmektedir. Taraf Devletler raporlarında, cinsiyete, ırka, ulusal kökene ve ilgili diğer statülere göre ayrıştırılmış olarak, bu alanlarda sağladıkları ilerlemelere ilişkin bilgi vermelidir.

VI. Sözleşme'nin gerektirdiği diğer önlemler

25. Sözleşme'nin 3'ten 15'e kadar olan maddeleri, taraf Devletlerin özellikle tutukluluk ve gözetim durumlarında işkenceyi ve kötü muameleyi önleme açısından temel önemde gördükleri özel önlemlerle ilgilidir. Komite, etkili önlemler alma yükümlülüğünün Sözleşme'de özel olarak sıralanan maddeleri veya bu genel görüşün taleplerini aştığını vurgular. Örneğin, genel nüfusun, işkencenin ve kötü muamelenin istisna tanımaz şekilde yasaklanmasının tarihçesi, kapsamı ve gerekliliği konusunda eğitilmesi, ayrıca infaz görevlilerinin ve diğer personelin işkence ve kötü muamelenin tespiti ve önlenmesi konusunda eğitim alması önemlidir. Benzer biçimde, resmen yaptırılan veya yaptırıma bağlanan işkenceye veya kötü muameleye ilişkin Devlet raporlarının incelenmesi ve değerlendirilmesindeki uzun deneyimin ışığında Komite, izleme koşulları kavramının şiddetin özel olarak uygulandığı durumlarda işkence ve kötü muamelenin önlenmesini sağlayacak şekilde uyarlanmasının önemini kabul etmektedir. Taraf Devletler, Komite'ye sundukları raporlarında, statü durumlarına göre ayrıştırılmış olarak önlemlerin uygulanmasına ilişkin bilgilere özellikle yer vermelidirler.

VII. Yukarıdan gelen emirler

26. İşkenceye getirilen istisna tanımaz yasaklama, 2'inci maddenin 3'üncü paragrafındaki kalıcı ilkeyle belirtik kılınmıştır. Buna göre, bir üstün veya kamu yetkilisinin emri, hiçbir şekilde, işkencenin gerekçesi olarak ileri sürülemez. Dolayısıyla, üst düzey amirler astlar için bir mazeret oluşturamaz ve astlar bu konularda hesap vermekten kaçamazlar. Bu arada, kamu görevlileri dâhil üst düzeylerde yetkili olanlar da, bu tür kabul edilemez fiillerin olduğunu, olma ihmalinin bulunduğunu bilmeleri veya biliyor olmaları gerektiği durumlarda gerekli ve makul önlemleri almamışlarsa, işkence ve kötü muamele fiillerinin astları tarafından gerçekleştirilmiş olması nedeniyle cezai sorumluluktan kurtulamazlar. Komite'ye göre, işkenceyi veya kötü muameleyi doğrudan başlatma, teşvik etme, onay verme veya göz yumma gibi durumlara bakılmaksızın, herhangi bir üst düzey görevlinin sorumluluğunun yetkin, bağımsız ve tarafsız savcılık ve yargı makamları tarafından eksiksiz araştırılması temel önemdedir. Yasa dışı emirlere uymamakta direnen, üst düzey görevlilerin sorumluluğundaki işkence veya kötü muamele olaylarının araştırılmasına yardımcı olan kişiler, herhangi bir misillemeye karşı korunmalıdırlar.

27. Komite, bu genel görüşünün, asgari bir koşul olarak Sözleşme standartlarını içerdikleri sürece, herhangi bir uluslararası belgede veya iç hukukta bulunup daha ileri düzeyde koruma sağlayan hükümleri saklı tuttuğunu bir kez daha tekrarlar.